
Narratologian rajat — kohti tekstin aukkoisuuden ongelmaa

Risto Eronen

Tässä artikkelissa hahmotellaan mallia, jolla kirjoitetuista journalistisista teksteistä voidaan purkaa esiin tekstien yhteiskunnallistavia pyrkimyksiä, strategioita. Tarkoitukseni on metodikoikeilun esittelyn ja kritiikin avulla mm. näyttää narratologisten ajatusvälineiden rajat. Nostan lopuksi esille journalistisen ”tekstin aukkoisuuden ongelman”.

Artikkeli pohjaa työhöni ”Journalismin lingvistiset strategiat yhteiskunnallistajana” (Eronen, 1990). Tuossa työssä tarkastelin yhteiskunnallistamisen mekanismeja lehden tekstissä. Yhteiskunnallistamisella tarkoitin julkisuuden instituution kykyä ja intentiota liittää ihmisiä välitöntä sosiaalista laajemmiksi ryhmiksi — näin lehti rakentaa ja ylläpitää tietynlaisia yhteiskuntakokonaisuuksia. Tämä yhteiskunnallistaminen nähdään lehti uutisen tekstin rakenteellisena pyrkimyksenä saada lukija tuottamaan tekstistä tiettyjä merkityksiä. Kysyn: miten lehti uutistensa erilaisilla diskursiivisilla rakenteilla pyrkii yhteiskunnallistamaan esillä olevia aktoreita eri tavoin?

Lehden yhteiskunnallistamisen ideologisuuden ymmärrän kaksitasoisena ongelmana. Yhdistäältä ymmärrän ideologian tekstin ja lukijan suhteena. Ydinkysymys tällä tasolla on sen sel-

ventäminen, miten uutiset pyrkivät rakentamaan lukijasta tekstiä tietyllä tavalla tulkitsevaa subjektia. Toisaalta ymmärrän ideologian tekstissä esiintyvien aktoreiden vaihtelevana mahdollisuutena puhutella lehden kautta lukijoita, ja lehden lukijoiden vaihtelevana mahdollisuutena tulkita poliittisten ryhmien diskursseissaan esittämiä asioita.

Tässä artikkelissa keskityn tekemääni metodikoikeiluun ja sen itsekritiikkiin. Empiirisenä aiheistona käytin joukkoa Helsingin Sanomien eduskuntavaaliuutisia keväältä 1987. Analysoitavat jutut rajasin vaaliohjelmien ja -tunnusten tarkasteluun.

Jokaisella eduskuntaan pyrkineellä poliittisella ryhmällä oli ennen vaaleja vaaliohjelma. Vaaliohjelmissa ryhmä lausui julki sen poliittisen ideologian, jonka takana se sanoi seisovansa. Tilanne on diskurssin rakenteen tarkastelun kannalta hedelmällinen: jokaisella poliittisella ryhmällä oli kielelliseltä muodoltaan samanlaiset omat vaaliohjelmat. Lehdellä ei olisi ollut mitään pakkoa käsitellä näiden vaaliohjelmien julkaisemisia erilaisilla uutisen rakenteilla, mutta näin kuitenkin kävi¹. Tässä on nähtävissä lehden pyrkimys yhteiskunnallistaa eri poliittisia ryhmiä eri tavoin. Tutkimalla uutisjutun rakenteen

vaihtelua saadaan selville se, miten lehti pyrki yhteiskunnallistamaan toisia poliittisia ryhmiä toisin kuin toisia. Korostan, ettei minua kiinnosta niinkään se, mitä poliittista ryhmää HS implisiittisesti tai eksplisiittisesti pyrki tukemaan tai horjuttamaan, vaan se, miten tämä tapahtui. Ts. kiinnostukseni on kielen rakenteen ja sen ideologisuuden suhteen purkamisessa.

Tutkimusmenetelmä

Tutkimusmenetelmän käsitteet nojaavat pääosin narratologiaan (ks. Tammi 1983 ja 1986; Ridell 1990; Pietilä 1988, 1989, 1990a ja 1990b). Narratologian perusajatuksia en tässä ryhdy kertamaan. Totean lyhyesti vain, että ”narratologisesti” uutiset voidaan nähdä seuraavassa kokonaiskehyksessä: ’korkeimmalla’ tasolla on uutisgenre, jota määrittää tekstissä kertoja. Kertoja puolestaan määrittää esitystekniikan rajoja. Esitystekniikka puolestaan ’alistaa’ henkilön diskursssia, joka uutisessa on uutisaihektorin puhetta (ks. esim. V. Pietilä 1990b, 9).

Narratologisiin välineisiin liitän Kauko Pietilän (1989) kehittelemiä ja suomalaisessa tiedotustutkimuksessa vähälle huomiolle jääneitä ajatuksia journalismin ja journalismissa esillä olevien aktoreiden suhteista kieleen. Esittelen ensin analyysirungon ja tämän jälkeen tarkennan muuttujat kohta kohdalta. Esimerkkinä analysoin kaksi rakenteeltaan poikkeavaa juttua. Lopuksi esitän metodikritiikin ja tulen ”tekstin aukkoisuuden ongelmaan”.

ANALYYSIN MUUTTUJAT:

- A. Diskurssissa esillä oleva poliittinen ryhmä.
- B. Kertojan ja henkilön diskurssin erottaminen.
- C. Kertoja. Kertojan puuttumattomuus asioihin, näkymättömyys vs. kertojan puuttuminen asioihin, näkyminen.
- D. Kertojan tietävyys: sulkeutumaan pyrkivä teksti vs. avoin teksti.
- E. Journalistin suhde poliittiseen aktoriin:
 1. Ensimmäinen tukeva strategia: journalisti antaa poliittisen aktorin sanoa asiaansa. Ts. poliittinen aktori sanoo asiaansa (kommunikoi ajatuksia) — journalisti pyrkii ymmärtämään sanottavaa.
 2. Ensimmäinen sotkeva strategia: journalisti ’sotkee’ poliittisen aktorin sanottavaa. Poliittinen aktori sanoo asiaansa (kommunikoi ajatuksia) — journalisti tulkitsee performatiiona, merkinä.
 3. Toinen tukeva strategia: journalisti tukee esitystä. Poliittinen aktori esittää performatiota, merkkiä — journalisti tulkitsee poliittista aktoria merkinä.
 4. Toinen sotkeva strategia: journalisti sotkee esitystä. Poliittinen aktori esittää merkkiä — journalisti pyrkii ymmärtämään merkin sanottavaa.
- F. Journalismin kielelliset strategiat yhteiskunnallistajana. Miten ja mitä tahoja tuettiin ja miten puolestaan horjutettiin?

Kertojan ja henkilön diskurssin erottaminen (B)

Jutun kielellisen rakenteen purkaminen alkaa kertojan ja henkilön diskurssien erottamisesta. Vasta tämän jälkeen voidaan näet tarkastella, mikä on kertojan diskurssin (alistus)suhde henkilön diskurssiin. Karkeasti jaon voisi vetää vaikka seuraavasti: Uutisaihektorin diskurssi on henkilön diskurssia ja loput kertojan. Tai toimittajan diskurssi on kertojan diskurssia ja loput on henkilön diskurssia.

Jako on kuitenkin paljon ongelmallisempi, sillä käytännössä kertojan ja henkilön diskurssit kietoutuvat usein yhteen, eikä tekstistä sinänsä voida läheskään aina päätellä diskurssin alkupe-
räästä mitään varmaa.²

Kertoja (C)

Kertoja on uutisen ratkaiseva varioiva rakennetekijä. Siinä missä henkilön diskurssi on aina uutisaihektorin puhetta, siinä kertojan tyyppi voi vaihdella. Yksinkertaisesti vaihtelemalla esitystekniikkaa journalisti vaihtelee kohteen tulkintaa. Kattavaa, kaikkiin journalistisiin (lehti)teksteihin soveltuvaa kertojaluokittelua on kehittänyt V. Pietilä (1989, 5-9) (ks. myös Ridell 1989, 54). Kertoja voi olla 1) näkyvä tai näkymätön, 2) tunnistautuva tai tunnistautumaton, 3) asioihin puuttuva tai puuttumaton.

Näkymätön kertoja on tapauksessa, jossa journalisti kirjoittaa: "X on A"; näkyvä: "Kuten tiedetään, X sanoi A"; tunnistautuva: "Tiedän, että X sanoi A"; näkyvä asioihin puuttuva tunnistautumaton: "X sanoi, melko sopimattomasti, A"; näkyvä kertoja puuttuu asioihin tunnistautuen: "X sanoi, mielestäni melko sopimattomasti, A". Tässä voi huomioida sen, että professionaali ihanne uutisen kerrontateknikaksi on tyyppiä 'tunnistautumaton, näkymätön ja asioihin puuttumaton' kertoja, siis "mielipiteiden erottaminen tosiasioista". Tutkimisen arvoiseksi tilanteen tekee tällä tasolla vasta se, että vaaliohjelmien ja -tunnusten julkistamiset uutisoitiin HS:ssa toisin kuin tuo normi olisi edellyttänyt: sääntönä oli pikemminkin 'peliin puuttumisen ja valikoivan yhteiskunnallistamisen' normi.

Kertojan tietävyys (D)

Veikko Pietilä (1988, 12-15; 1990, 6-7) on kehittänyt kertojan 'tietävyyden' ongelmatiikkaa suhteessa Screen-teorian käsitteisiin realistinen ja avantgardistinen teksti. Realistisessa tekstissä kertova diskurssi hallitsee muita diskursseja, koska se selittää muiden avoimeksi jättämät kohdat. Sitä vastoin avantgardistisessa tekstissä yksikään diskurssi ei hallitse muita, eikä anna niille mieltä. Tekstin kertoja on sitä tietävämpi, mitä

enemmän kerronta johtaa 'closureen' eli pisteseen, josta käsin sen esittämät asiat näyttäytyvät lukijalle tietyllä tavalla.

Ydinkysymys tällä tasolla on se, kumpi — realistisempi vai avantgardistisempi teksti — on lehdelle tehokkaampi väline pyrkimyksessä yhteiskunnallistaa poliittiset ryhmät ja lukijat tietyllä tavalla. Samoin on syytä kysyä, millaisella kertojalla tuotetaan toisilleen vastakkaiset tekstityypit. Vastaukset ao. kysymyksiin saadaan vasta lehtitekstien empiirisen analyysin jälkeen, ja ne ovat relevantteja vain noiden analysoitujen juttujen osalta.³

Journalistin suhde poliittiseen aktoriin (E)

Tällä tasolla muuttajat pohjaavat Kauko Pietilän (1989, 34-44) kehittelyyn eri kielenkäyttötavoista ja kielipelin osapuolten suhteiden muutoksesta eri pelitilanteista. K. Pietilähän erotti kaksi kielenkäytön tapaa: kieli ajatusten kommunikointina ja kieli toimintana eli performaatina. Sen mukaan, miten journalisti ja journalistisissa esillä olevat aktorit suhtautuvat kieleen, Pietilä rakentaa neljä pelitilannetta, joissa journalistin ja esillä olevan aktorin voimasuhteet muuttuvat.

Traditionaalisen kielenkäytön tapauksessa uutisaiheaktori koettaa kommunikoida ajatuksensa toiselle ja journalisti koettaa ymmärtää mitä asiaa puhujalla on. Ei-traditionaalisessa tapauksessa uutisaiheaktori tähtää hyvään performaatioon ja journalisti puolestaan koettaa merkkejä tulkiten muodostaa kuvan tilanteesta. Voidaan siis erottaa kaksi kielenkäytön tapaa (traditionaalinen ja ei-t.) ja kaksi tapaa suhtautua kieleen (ymmärtää asiaa tai tulkita merkinä).

Nämä eri tavat käyttää kieltä ja suhtautua siihen K. Pietilä taulukoi ristiin ja saa neljä erilaista pelitilannetta. Asetelman eri luokissa uutisaihektorin ja journalistin väliset kielipelit ja pelaajien väliset voimasuhteet muodostuvat erilai-

siksi sen mukaan, millaisia kielellisiä strategioita ne noudattavat.

Muokkaan K. Pietilän mallia seuraavanlaiseksi: kun poliittinen aktori kommunikoi ajatuksia ja HS pyrkii ymmärtämään puhujaa, peliä hallitsee poliittisen aktorin näkökulma, ei lehden/journalistin. Tällaisen strategian valinnalla lehti/journalisti tukee poliittisen aktorin pyrkimystä tarjota tiettyä tulkintaa itsestään. Nimeän tilanteen ensimmäisen tukevan strategian tilanteeksi. Apriori voisi olettaa kertojan olevan tällöin helpoiten tyyppiä 'tunnistautumaton, näkymätön, asioihin puuttumaton ja rajallisesti tietävä'.

Kun poliittisten aktoreiden aloitteet otetaan vastaan pikemmin tulkintaa kaipaavina merkkeinä kuin kommunikaationa, on voimasuhde lehden/journalistin eduksi. Ts. journalistin on helpompi horjuttaa poliittisen aktorin lukijoille rakentamaa luenta-asemaa. Apriori tällaisen tekstin rakentaisi helpoiten kertoja, joka olisi 'näkyvä, asioihin puuttuva ja kaikkietävä'. Tätä kutsum ensimmäisen sotkevan strategian tilanteeksi.

Toisen tukevan strategian tilanteessa poliittinen aktori esittää merkkiä ja lehti tulkitsee sitä myös sellaisena. Journalisti tukee poliittisen aktorin pyrkimystä rakentaa tiettyä tulkintaa esityksestään. Nyt törmäämme ongelmaan. Mitkä nimenomaiset tekstuaaliset seikat voivat osoittaa, että poliittinen aktori on esiintynyt nimenomaan merkinä, eikä hän ole kommunikoinut asiaa? Eivät nähdäkseni mitkään. Tekstistä voi nähdä journalistin/lehden suhtautumisen uutisaiheaktorin diskurssiin, muttei esiintyjän suhtautumista omaan diskurssiinsa. Tämän ongelman voi ohittaa kiertotietä. Voidaan kysyä uutisaihektorilta, kuinka hän suhtautui diskurssiinsa. Esiintyikö hän hänestä yleisesti tiedossa olleiden stereotyyppien kautta, vai oliko stereotyyppoihin nojaava tulkinta "toimittajan versio" tapahtuneesta?

Tässä on syytä huomata, että yhtäältä kertoja

voi tulkita kohdettaan sinä merkinä, jollaisena kohde esiintyy tai voi tulkita esiintyjää toisenlaisena merkinä kuin mitä esiintyjä itse haluaisi. Jälkimmäisessä kysymys ei siis olisikaan tukevasta vaan horjuttavasta strategiasta. Myös sellainen tilanne on mahdollinen, jossa lehti/journalisti omaksuu ymmärtävän strategian tilanteessa, jossa poliittiset aktorit tekevät suoritusta ja tuottavat merkkejä, joita ei ole tarkoitettu ymmärrettäväksi traditionaalisesti. Toisen horjuttavan strategian tilanteessa lehti/journalisti pyrkisi rakentamaan tulkintaa sen pintatasolla olevista merkityksistä, josta stereotyyppi on pintatasolla merkki.

Journalismin kielelliset strategiat yhteiskunnallistajana (F)

Lehden yhteiskunnallistaminen realisoituu journalistien tekniikoiden kautta joko pyrkimyksenä horjuttaa tai tukea uutisaiheaktorin itsestään rakentamaa tulkintaa. Edellä esitettyjen analyysien muuttujien pitäisi kertoa paitsi ne eri tekniikat, joilla poliittisia ryhmiä/uutisaiheaktoreita ja lukijoita yhteiskunnallistetaan, myös ikään kuin sivutuotteena mitä ryhmiä HS eduskuntavaali-uutisoinnissaan pyrki tukemaan ja mitä horjuttamaan. Mikään ei nimittäin yhteiskunnallista tyhjää, vaan jotain sisältöjä. Tässä tapauksessa poliittisia ryhmiä ja lehden lukijoita.

Käytän tässä termejä 'me' ja 'ne'-yhteisö. Nämä termit määrittelen toisin kuin yleensä on tehty (vrt. esim. K. Pietilä ja K. Sondermann, 1987). 'Me'-yhteisön määrittelen lehden ja sen lukijoiden yhteisöksi, johon uutisaiheaktori voi myös yhtyä lehden intressistä riippuen. Tähän yhteisöön uutisaiheaktori kuuluu silloin, kun lehti/journalisti pyrkii asemoimaan lukijan suhteessa poliitikko X:ään/tämän diskurssiin niin kuin poliittinen aktori toivoo. Kertojaa ajatellen tämä tarkoittaisi sitä, ettei journalisti esimerkiksi 'puutu asioihin' kertojan avulla pyrkimyksenä

horjuttaa uutisaihektorin henkilön diskurssissaan rakentamaa kuvaa itsestään/asiastaan. Mikäli kertoja kuitenkin 'puuttuu asioihin', niin sen 'me'-yhteisön tapauksessa on tuettava tämän poliittisen ryhmän edustajan itsestään rakentamaa tulkintaa. 'Me'-yhteisöön kuulumisen ehtona on vielä se, että journalisti suhtautuu kieleen samoin kuin uutisaihektori. Siis jos poliitikko X kommunikoi ajatuksia, niin journalisti pyrkii ymmärtämään näitä ajatuksia ajatuksina; ja jos uutisaihektori esittää performatiota, niin journalisti tulkitsee esitystä performatiolla. Merkinä esiintyvää aktoria on tulkittava samana merkinä kuin minä aktori itse esiintyy.

'Ne'-yhteisöön uutisaihektori kuuluu päinvastaisissa tapauksissa.

Esimerkkianalyysit

HS 16.1.1987 s. 10:

Kristilliset neuvovat nuoria selibaattiin

Aidsin vastustamisesta vaalivalitti

A: Juttu on Suomen Kristillisen Liiton (SKL) vaaliohjelman esittely.

B. Seuraavat lauseet ovat henkilön diskurssia:

...(neuvomme) nuoria selibaattiin.

...(suosittelen) nuorille pidättäytymistä sukupuolisuh-teista.

Se on (mielestäni) ainoa tapa taistella aidsin eli immunikataudin leviämistä vastaan.

"Meidän mielestämme on ... vain tekniikkaa."

...(mielestäni) on täysin mahdollista ... tulla käyttöön Suomessa,

...(olemme valmiita) taistelemaan koventamalla ran-gaistuksia,

...kortin pois pitkäksi aikaa ja toisella kerralla auton.

Rattijuopon sietämisessä pää on tullut päättäjien käteen, "Ja se pää on pääkallon muotoinen."

...lopettaisi(mme) kaikenlaisen ... lisääntyntä alkoholi-linkäytöä.

Aborttilainsäädäntöä (vaadimme) tiukennettavaksi jo ... väestöennusteet toteutuisi.

Ydinvoimaa (emme halua) lisää.

...(luonnehdimme itseämme) vastuullinen vaikuttaja.

...(pidämme) vaaliasetelmaa nyt edullisempänä kuin viime eduskuntavaaleissa.

...(kuvittelemme (?)) ettei viisi kansanedustajaa ole unel-

ma.

...(minun mukaani) julkinen kannanotto ... vaikuttavan vaalimenestykseensä.

"Kriisi on olemassa ... muu on juorua."

...(valmistaudumme) eduskuntavaalien lisäksi presidentinvaaleihin.(?)

...(emme) vielä tiedä ... Paavo Väyryseen.

...(arvelen) että aiheesta järjestetään kansanäänestys.

(Itse en halua) presidenttiehdokkaaksi.

C. Kertoja puuttuu peliin näkyvästi seuraavassa kohdassa, muuten se on näkymätön ja asioihin puuttumaton:

"Avioliittoon kunnioittavasti suhtautuvan Kristillisen liiton vaalitunnelmia on varjostanut liikkeen kahden näkyvän poliitikon Olavi ja Suoma Ronkaisen perhekriisi niin paljon, että liikkeen pää-äänenkannattajassa on selvitelty parin asumista eri paikkakunnilla."

"...niin paljon, että..." ilmaisee, että kyseessä on väite. Väite on nimenomaan kertojan rakentama, ei Skl:n.

Journalisti leikkaa väliin yhden ristitiitaisuuden (Olavi ja Suoma Ronkaisen perhekriisi) ja tällä horjuttaa Skl:n yleisölle tarjoamaa luenta-asetmaa ja rikkoo Skl:n rakentamaa selitystä itsestään.

D. Teksti on pääosin Skl:n vaaliteemojen kollaasi, ja kollaasimaisuudessaan avoin teksti. — Kertoja ei pyri rakentamaan yhtenäistä selitystä Skl:n teemoille, vaan antaa Skl:n kommunikoida niitä. Peliin puuttumisessa tilanne muuttuu. Kertoja ilmaisee tietävänsä Skl:n asioista jotain, mitä Skl tuskin itse kertoisi. Ilmeisesti journalisti on tiedotustilaisuudessa kysymyksellään pakottanut Esko Almgrenin kommentoimaan puolueelle kiusallista Ronkaisten 'perhekriisiä'. Se on rakentanut lukijoille ristiriitaista luenta-asetmaa. Kertoja ilmeisesti pyrkii paljastamaan kaikkietietävänä syy-seuraussuhteita tulkitsemalla lukijoille Skl:n kaksinaismoraalisen toiminnan — 'muilta vaaditaan tiukkaa sukupuoli-moraalia, vaikka puolueessa sisällä on moraalittomat Ronkaiset'.

E. Journalisti antaa Skl:n sanoa asiaansa ja pyrkii ymmärtämään sitä kommunikaationa. Peliin puuttumisessaan kertoja ryhtyy kuitenkin tulkitsemaan sitä, mitä Skl teki tai on suhteessa vaaliteemoihinsa. Tällöin tukeva strategia muuttuu ensimmäisen sotkevan strategian tilanteeksi.

F. Skl:n yhteiskunnallistaminen ei ole ristiriidatonta, vaan journalisti pyrkii horjuttamaan sitä. Skl kuuluu 'ne'-yhteisöön.

Kristilliset neuvovat nuoria selibaattiin

Aidsin vastustamisesta vaalivaltti

Kristilliset lähtevät eduskunta-vaaleihin kamppailen aidsin leviämistä, rattijuoppoja ja yleistä välinpitämättömyyttä vastaan. Kristillisen liiton puheenjohtaja Esko Almgren suositteli torstaina nuorille pidättäytymistä sukupuolisuhteista.

Se on Almgrenin mielestä ainoa tapa taistella aidsin eli immunikotataudin leviämistä vastaan.

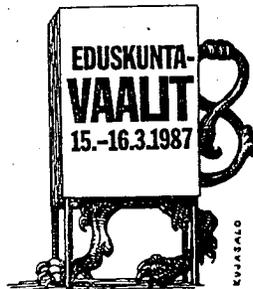
"Meidän mielestämme on järkyttävää, kun asiantuntijat tarjoavat keinoksi vain tekniikkaa."

Almgrenin mielestä on täysin mahdollista, että yhteiskunta joutuu suojautumaan aidsilta lainsäädännöllä. Pakkohoito ja riskiryhmien pakkotestaus saattavat hyvin tulla käyttöön Suomessa, Almgren arveli.

Kristillinen liitto on toistaiseksi ainoa puolue, joka on huomannut ottaa aidsin uhkan vaalivaltikseen.

Rattijuoppoja vastaan Kristillinen liitto on valmis taistelemaan koventamalla rangaistuksia. Ensimmäisellä kerralla liitto ottaisi kortin pois pitkäksi aikaa ja toisella kerralla auton.

Rattijuoppouden sietämisessä pää on tullut päättäjän käteen, Almgren kuvaili.

"Ja se pää on pääkallon muotoinen."

Kristillinen liitto lopettaisi kaikenlaisen alkoholimainonnan, myös mietojen juomien mainonnan, ja irrottaisi viinan hinnat indeksistä vähentääkseen hälyttävästi lisääntyntä alkoholinkäyttöä.

Aborttilainsäädäntöä liitto vaatii tiukennettavaksi jo senkin vuoksi, etteivät suomalaisten loppumista enteilevät väestönustheet toteutuisi.

Ydinvoimaa kristilliset eivät halua lisää.

Vaaliohjelmassaan Kristillinen liitto luonnehtii itseään vastuulliseksi vaikuttajaksi. Liitolla on nyt kolme kansanedustajaa, jois-

ta vain Almgren on edolla uuteen eduskuntaan. Kristilliset ovat kymmenessä vaalipiirissä liittoutuneet keskipuolueiden kanssa. He pitävät vaaliasetelmiaan nyt edullisempina kuin viime eduskuntavaaleissa. Kristilliset johtajat kuvittelevat, ettei viisi kansanedustajaa ole unelma.

Avioliittoon kunnioittavasti suhtautuvan Kristillisen liiton vaalitunnelmia on varjostanut liikkeen kahden näkyvän poliitikon Olavi ja Suoma Ronkaisten perhekrisi niin paljon, että liikkeen pää-äänenkannattajassa on selvitelty parin asumista eri paikkakunnilla. Almgrenin mukaan julkinen kannanotto yksityiseen perheasiaan on vain osoitus liikkeen avoimuudesta eikä suinkaan merkitse, että Kristillinen liitto pelkäisi asumeron vaikuttavan vaalime- nestyukseensä. "Kriisi on olemassa. Se on myönnetty perheyksikössä. Kaikki muu on juorua."

Kristillinen liitto valmistautuu eduskuntavaalien lisäksi presidentinvaaleihin. Kristilliset eivät vielä tiedä, asettavatko he oman ehdokkaan vai tyytyvätkö keskustayhteistyön nimissä esimerkiksi Paavo Väyryseen. Almgren arveli, että aiheesta järjestetään keväällä puolueäänestys.

Almgren itse ei halua presidenttiehdokkaaksi.

HS 7.2.1987 s. 12

Liisa Kulhia yrittää yhtä tosissaan kuin muutkin

A. Esillä on Liisa Kulhian vaaliteemojen esittely.

B. Henkilön diskurssia ovat seuraavat kohdat:

(Yritän) yhtä tosissaan kuin muutkin (?)

"Luotan siihen ... omaa parastaan."

...(todistan) vaaligallupeille —, että eduskuntaan mennään.

...(en tottunut) Kepun ikuisiin puheenaiheisiin ... kaksihintajärjestelmään.

"Jos olisin ... puolueen linjasta"

(Lähtöni) ei johtunut ... vaan Ahti Pekkalasta. ?

Valtionvarainministeri pelasi ... oikealle. ?

Se oli (minulle) liikaa. ?

...(syytän) omille teille lähtenitää.

...(emme) siedä silmissämme entistä johtotätiämme.

Erityisesti yleismies Osmo Soininvaaran naama tympäisee (minua).

...syyllistyikö Kulhia valtiopetokseen. ?

"Vähintään Koivisto jättää sen ilman linnan kutsua".

"Ei Koivisto ... vuotta naimisissa"

Liisa Kulhia (koko kursivilla painettu teksti) infokrati-aa?

"Kyllä se oli loistava ... osaa kirjoittaa."

"Tässä työssä ... on tosiasia."

C. Kertoja on leimallisesti näkyvä ja asioihin puuttuva:

"...Liisa Kulhia, 61, on pirteä mummu." Kertoja esittää arvion.

"Näissä vaaleissa Liisa on täysin tosissaan;" Kertoja esittää arvion Kulhian toiminnasta.

"Hän jopa todistaa vaaligallupeille kuin paraskin puoluetsihteri." Kertoja esittää arvion.

"Siihen se yhtäläisyys loppuukin." Kertoja esittää arvion.

"Liisa Kulhia on politiikassa omapäinen sooloilija." Kertoja esittää arvion.

Kertojan arvioita esittävä linja jatkuu läpi koko jutun:

"Rötösjahhtaaja...

...hän on ahkera.

...puheet ovat teräviä.

...hän on vahvasti vasemmalla.

...joskus hän poikkeaa oikealla.

...ei kerää suosiota.

...puhuu eduskunnan pöntöstä suorasukaista arkikiel-tään.

...antaa napakan tuomion...

...hän jopa kanteli...

Liisa Kulhian vihataan ja inhotaan.

...Kulhia kääntää usein haukut edukseen.

Miksi Liisa Kulhian tarvitaan eduskunnassa?

D. Kertoja pyrkii kaikkietävänä 'totuuden henkenä' rakentamaan tiettyä tulkintaa Liisa Kulhiasta. Voisi jopa väittää jutun johtavan closureen, pisteeseen, josta käsin asiat näyttäytyvät lukijalle tietyllä tavalla. Kertojan kaikkietävyys liittyy nimenomaan siihen, mitä Liisa Kulhia on kertojan arvion mukaan. Kertoja maalaa vähintäänkin epäilyttävän poliittikkokuvan kohteestaan, ja se piste missä mielestäni juttu johtaa closureen, on kertojan kysymys: Miksi Liisa Kulhian tarvitaan eduskunnassa? Kertojan peliin puuttumiset ovat pohjustaneet vastausta tähän mutta, kun se kuullaan vielä Liisa Kulhian suusta, on tulkinta lyöty taitavasti lukkoon: "...ei minun välttämättä täällä tarvitse olla. Se on tosiasia." Ja tosiasia se oli myös vaalien jälkeen, Kulhia jäi valitsematta.

E. Journalisti leimallisesti tulkitsee, mistä Kulhia on merkki. Kertoja ei vain tyydy kertomaan, mitä Kulhia on (kanteli Sam Nujomalle jne.), vaan myös arvioi Liisa Kulhian (ahkera, rötösjahhtaaja, vahvasti vasemmalla, joskus oikealla jne.); ts. se myös rakentaa ja ylläpitää merkkiä. Kertoja ei lähde ymmärtämään, mitä asiaa Kulhialla on, vaan pikemminkin esittelee Kulhian yleisölle jo ennalta tiedettyjen stereotyyppisten käsitysten kautta. Uutissivun jutussa tuskin journalisti enää voi käyttää enemmän tiettyä tulkintaa kohteesta rakentavaa kertojaa.

Ongelmana on taas, mikä oli Kulhian suhde kieleen.

(Huom! Soitin Liisa Kulhialle ja kysyin haastattelusta; miten hän toi ja mitä asioita esiin. Hän kertoi esitellessä ryhmänsä vaaliohjelman toimittajalle, joka kuitenkin oli kiinnostunut paljosta muustakin ja juuri tuo 'muu' sitten oli lehden sivulla. Hän kertoi myös, ettei löytänyt toimittajan määritelmistä itseään mutta kertoi alistuneensa julkisuudelle. Liisa Kulhian on oikeus käsitellä kuten journalistit haluavat. Hän on vain pahoillaan, muuta hän ei voi.)

F. Kertoja käyttäessään ensimmäistä sotkevaa strategiaa pyrkii rakentamaan Liisa Kulhialle paikkaa 'ne'-yhteisössä. Peliin puuttumisista pelkästään olisi vaikea sanoa pyrkiikö kertoja tukemaan vai horjuttamaan Kulhian. Vasta kielellisen strategian erottelu paljastaa tämän pyrkimyksen. Puhtaasti tekstuaalisten seikkojen perusteella tästä ei voi kuitenkaan olla varma. Tarvittiin elementti toisesta metodista, puhelinhaastattelu.

Metodikokeilusta metodikritiikkiin

Törmäsin ongelmiin analyysin jokaisella tasolla. Ainoastaan jutussa esillä olevan poliittisen ryh-

Liisa Kulhia yrittää yhtä tosissaan kuin muutkin

Kansanedustaja Liisa Kulhia, 61, on pirtettä mummu. Vielä neljä vuotta eduskunnassa ja sitten juoksee jo kansaneläke.

"Luotan siihen, että olen tehnyt kymmenen vuotta uhrautuvaa työtä ihmisten eteen. Jättäkööt valitsematta, jos eivät ymmärrä omaa parastaan." Näissä vaaleissa Liisa on täysin tosissaan; värvännyt ehdokkaita listoilleen, kirjoittanut samanlaisen vaaliohjelman kuin puolueekin, painattanut vaalijulisteen. Hän jopa todistaa vaaligallupeilla kuin paraskin puoluesihteerit, että eduskuntaan mennään.

Siihen se yhtäläisyys loppuikin. Liisa Kulhia on politiikassa omapäinen sooloilija. Hän ei sopeudu ryhmäkuriin. Hän muistelee naureskellen pyörähdystään Kepussa. Rötösjahtaaja ei tottunut Kepun ikuisiin puheenaiheisiin; kotihoidon tukeen ja maidon kaksihinta-järjestelmään.

"Jos olisin kaksikymmentä vuotta nuorempi, niin olisin jäänyt Kepun taistelemaan puolueen linjasta", Liisa Kulhia muistelee eroaan.

Kulhian lähtö ei johtunut Paavo Värysestä, vaan Ahti Pekalasta. Valtiovarainministeri pelasi yhteen teollisuuspatruunoitien kanssa ja käänsi Kepun linjaa oikealle. Se oli Liisalle liikaa.

Kepusta eroamisen jälkeen Kulhia veti kunnallisvaaleissa peräs-

sään muutaman valtuutetun Helsingin valtuustoon omaan ryhmäänsä. Nyt ryhmä on hajonnut. Kulhia syyttää omille teilleen lähteneitä. Karkulaiset eivät siedä silmissään entistä johtotätiään.

Alun perin Liisa Kulhia oli vihreissä. Ville Komsi värväsi hänet Helsingin kaupungin tilintarkastajaksi vihreiden paikalle. Helsingin vihreiden kanssa ei yhteistyötä syntynyt. Erityisesti yleis mies Osmo Soini vaaran naama tympäisee Kulhiaa.

Liisa Kulhian kansanedustajan työ on jäänyt hänen tunnetun nimensä varjoon. Valiokunnissa ja edustajatyössään hän on ahkera. Suuren salin puheet ovat teräviä. Vanhalla oikeiston ja vasemmiston janalla on hän vahvasti vasemmalla, mutta joskus hän poikkeaa oikealle. Äänestyksissä hän useimmiten painaa punaista nappia vasemmiston Skd:n ja Devan rinnalla.

Lakivaliokunnassa Kulhia onnistui kaatamaan sakkujen muuntorangaistuslain, jolla rötösherroja olisi voitu armahtaa. Eduskunnan historiaan hän jää pisimmän eduskuntakysymyksen tekijänä. Kysymyksessä oli liuskan mittainen lause.

Puheissaan Liisa Kulhia ei kerjää suosiota. Hän puhuu eduskunnan pöytästä suorasuikaista arkikieltään. Kulhia antaa napakan tuomion yhtä lailla talouselämän juoksupojille ja vasemmiston byrokraateille.

Viime keväänä hän jopa kanteli Swapon johtaja Sam Nujomalle presidentti Mauno Koiviston, joka oli kieltänyt eduskunnan demareita kirjoittamasta nimään alle Etelä-Afrikan boikottialoitteeseen.

Eduskunnassa pohdittiin, syyllistykö Kulhia valtiopetokseen. "Vähintään Koivisto jättää sen ilman Linnan kutsua", kuiskattiin varmana tietona.

Kulhia sai kutsun. "Ei Koivisto ennättänyt puolessa vuodessa kutsua perua. Semmoinen jahkailija. Olen ollut samanlaisen kanssa kaksikymmentä vuotta naimissa", kuittaa Kulhia kutsupuheet.

Liisa Kulhiaa vihataan ja inhoetaan. Vasemmistohenkiset puheet raivostuttavat porvareita. Vasemmistolle Kulhia on porvarillisen julkisuuden tuote, jolla ei ole mitään tekoa oikeassa politiikassa.

Puolueet tyytyvät kiristelemään hampaitaan, sillä Kulhia kääntää usein haukut edukseen. Kun Kulhia kertoi eduskuntatalon puhujapöytästä talon vesivahingoista, Suomen Sosialidemokraatin pääkolunnistilta Aimo Kairamolta paloi pinna. Kairamo kirjoitti sen mitä ajatteli Kulhiasta.

Liisa Kulhia, tuo kävelevä sensaatiotehden otsikko, jonka infokratia on lähettänyt omaksi edustajakseen parlamenttiin, kävi eduskunnan täysistunnossa haukkumassa eduskuntatalon työntekijöitä ja toimihenkilöitä huoneessaan tapahtuneen vesivahingon takia.

On se puheita asunottomien vuonna siisteissä sisätiloissa sen isoksi sanotun valtion palkan sekä itselleen että pojalleen joutavien ja sekavien kailottamisella hankkivalta ihmiseltä.

Kansaako, työntekijöitä ja toimihenkilöitä, näin edustetaan vai vain infokratiaa?

"Kyllä se oli loistava juttu. Nauroin vedet silmissä. Kyllä se Kairamo osaa kirjoittaa."

Miksi Liisa Kulhiaa tarvitaan eduskunnassa?

"Tässä työssä voi saada tietoa kulissien takaa. Voi saada monta asiaa liikkeelle pelkällä puhelinsoitolla. Mutta ei minun täällä välttämättä tarvitse olla. Se on tosiasia."

UNTO HAMALAINEN

män tunnistaminen oli ongelmatonta.

Henkilön ja kertojan diskurssin erottaminen oli hankalaa, kun diskurssin esittäjä ei näkynyt tekstissä suoraan. Tekstuaalisten seikkojen pohjalta saattoi vain arvailla, oliko kysymyksessä esillä olevan poliittisen ryhmän aktorin, jonkun muun tahon vai kertojan diskurssia.

Diskurssin alkuperän ja sen tekstuaalisen esityksen yhteyden katkaiseminen on yhteydessä journalistin pyrkimykseen rakentaa kohteestaan tiettyä tulkintaa. Näin se on myös osa tekstin ideologista mekanismia. Kun kertoja jättää diskurssin esityksen subjektin identiteetin epäselväksi, kertoja voi vapaammin muokata juttua. Kun tekstin esityksen ja sen alkuperän yhteykät jutun tekstistä lukijalle ilmi, kertojan on pitäydüttävä tarkasti henkilön diskurssissa; sen sanamuodossa, sen esittämissä arvioissa jne. Sen sijaan silloin, kun kertoja ei näin tee, kertojan on mahdollista puuttua asioihin niin, että asioihin puuttumisen subjekti jää lukijalle epäselväksi.

Kertojan luokittelussa on myös omat ongelmansa. Voiko kertoja olla näkymätön? On mielestäni niin, että kertoja näkyy aina jonkin seikan perusteella. V. Pietilähän katsoi, että kertoja voi olla näkymätön. Esimerkkinä hän mainitsi lauseen 'X sanoi A'. Eikö lauseesta kuitenkin näy, että kertoja on jakamassa tietoa A:n sanomisista? On totta, että kertojan näkyminen on ao. lauseessa toisenlaista kuin Pietilän esittämässä, näkyvän kertojan lauseessa 'Kuten tunnettua, X sanoi A'. Mutta oliko X:n puhteen illokutiivinen voima 'sanomisista' vai jotain muuta? Siitä on tieto journalistilla. Mutta millaista on tämä tietäminen? Se on useimmiten kertojan tulkintaa. Eikö journalisti voi valita käytännössä lähes vapaasti minkä tahansa verbi-ilmaisun realisoimaan henkilön puhteen illokutiivista voimaa, vaikka puhteen propositio onkin henkilön? Tämäkin on osa lingvistisen strategian ideologista mekanismia.

Asioihin puuttuminen näkyi tekstistä kiistatta. Koska kertoja oli usein katkaissut diskurssin al-

kuperän ja sen esityksen yhteydet, ei asioihin puuttumisen subjektista aina ollut varmuutta. Kertojan asioihin puuttumiset saattoivat kuitenkin tukea esillä olevaa poliittista ryhmää (esim. Kokoomus) tai horjuttaa sitä (esim. Kepu, Smp, Skl, Rkp, DEVA, Vox Populi). Samassa jutussa saattoi olla läsnä niin tukevaa kuin sotkevaa peliin puuttumista. Myös suhteellisen neutraalit peliin puuttumiset tulkittiin horjuttavaksi asioihin puuttumisiksi.

Kertojan asioihin puuttuminen implikoi kertojan tietävän esillä olevista asioista enemmän kuin mitä henkilö oli valmis omassa diskurssissaan kertomaan. Tätä kautta kertojan kaikkietävyys ilmeni tutkimusaineistossani. (Esim. "Avioliittoon kunnioittavasti suhtautuvan Kristillisen liiton vaalitunnelmia on varjostanut liikkeen kahden näkyvän poliitikon Olavi ja Suoma Ronkaisen perhekriisi niin paljon, että liikkeen pää-äänenkannattajassa on selvitelty parin asunista eri paikkakunnilla.") Pelkässä kohteen diskurssin asioihin puuttumattomassa referoinnissa kertoja ei olisi voinut tuoda tätä tietävyyttään esiin.

Pelkkä näkyvä kertojakin voi implikoida tietävänsä 'enemmän' esimerkiksi niin, että se havainnon teon subjektina huomaa kohteesta vain stereotypiat.

Katsoin, että yhdessä aineiston 15:stä jutussa kertoja rakensi selvästi tekstin, jonka voi tulkita johtavan closureen (Liisa Kulhia). Muuten jutut ovat eri suhteisia sekoituksia kertoja rooleista 'totuuden henkenä' ja 'palapelin kokoajana'. Yleensä kertoja oli rajallisesti tietävä. Pyrkiesään horjuttamaan kohdettaan peliin puuttumisella kertoja horjutti henkilön diskurssia, ja tätä kautta tekstistä oli nähtävissä kertojan pyrkimys rakentaa lukijoille ristiriitaista luenta-asemaa.

Kertojan asioihin puuttuminen ja journalistin pyrkimys tulkita sanottavaa muusta kuin kommunikaation näkökulmasta liittyivät erottamattomasti toisiinsa. Selvimmin tämä ensimmäinen

horjuttava strategia näkyi Liisa Kulhiala koskevassa jutussa.

Myös sellainen tilanne on mahdollinen, että peliin puuttuminen tukee kohdetta mutta journalistin suhtautuminen kieleen tulkitsevalla strategialla ikään kuin horjuttaa kohteen puhetta. Ts. tulkitsevallakin strategialla kertoja voi pyrkiä ymmärtämään kohteen sanottavaa (Esim. ”Vaaliohjelma on pitkä ja perusteellinen.”) Näyttäisi myös aineiston valossa siltä, että milloin peliin puuttuminen tukee kohdetta, silloin on kysymys ymmärrettävästä tulkinnasta; ja milloin se horjuttaa kohdetta, kysymys on leimallisesti henkilön diskurssin tulkinnasta performatiivisen näkökulmasta. Voiko tulkinta kohdentua muuhunkin kuin kohteen performatiiviseen tai merkkiluonteeseen? Selvää näyttäisi olevan ainakin se, että milloin kertoja puuttuu asioihin, se menettää ’objektiivisuutensa’ ja peliin puuttuminen aina implikoi enemmän tai vähemmän tulkintaa, ’subjektiivisuutta’.

Ongelmallisia ovat myös havainnon tekemisen kautta näkyvän ja asioihin puuttumattoman kertojan tapaukset. Milloin on kysymys tulkitsevasta ja milloin ymmärtävästä strategiasta? Näkyvä kertoja havainnon teon subjektina saattoi ainakin palvella tulkitsevaa strategiaa. Esimerkiksi jutussa Vox Populista kertoja huomasi kohteestaan ’punkkaritulkintaansa’ tukevia stereotyyppioita.

Vaikeita ovat myös tapaukset, joissa kertoja toteaa asioiden todellisen asiantilan esimerkiksi ”Kepulla on 44 kansanedustajaa eduskunnassa.” Tällöin olennaista ei näyttäisi olevan kertojan suhde esillä olevan henkilön diskurssiin, vaan vallitsevaan ’todellisuuden’ asian tilaan, ja näin tältä osalta kysymys kielellisten strategioiden suhteesta ei olisi kovin relevantti.

Mitkään tekstuaaliset seikat eivät lopultakaan varmasti kertoneet esillä olevan aktorin suhdetta kieleen. Journalisti voi tehdä kuten teki Liisa Kulhian tapauksessa. Kertoja saa Kulhian dis-

kurssin tukemaan kertojan merkkiä rakentavaa tulkintaa, vaikka Kulhiala itse pyrki haastattelutilanteessa sanomaan asiaansa. Tekstuaaliset seikat eivät tosin kertoneet tästä Kulhian pyrkimyksestä, vaan tarvittiin elementti toisesta metodista (puhelinhaastattelu).

Varmaa aineistoni valossa on kuitenkin, että poliittisten ryhmien vaaliohjelmien uutisointia leimasi HS:ssa asioihin puuttumisen ja valikoivan yhteiskunnallistamisen normi. HS kohteli poliittisten ryhmien sisällöltään samanlaisia diskursiivisia esityksiä erilaisilla lingvistisillä strategioilla. Eri strategioilla journalismi pyrki yhteiskunnallistamaan lukijoita ja poliittisia ryhmiä eri tavalla.

Kohti tekstin aukkoisuuden ongelmaa

Edellisen perusteella käy selväksi, ettei narratologia sellaisenaan tarjoa riittäviä välineitä tutkimusongelman käsittelemiseksi. Vaikuttaa siltä, että journalismin tutkimuksen problematiikkaa olisi laajennettava koskemaan journalistisen kielen ”epämääräisyyttä” ja tämän seikan taktista hyödyntämistä. Olisi pureuduttava ”tekstin aukkoisuuden ongelmaan”. Tätä varten tarvittavien metodien kehittämisessä narratologia ei ehkä tarjoa edes lähtökohtia.

Viitteet

1. Miettisen ym. yksinkertainen määritelmä uutisesta kelpaa tässä todentamaan sen, että vaaliohjelmien ja tunnusten esittelyjutut olivat lukijoille uutisjuttuja. ”Uutinen on uutta tietoa sisältävä tiedonanto äskettäin tapahtuneesta tai esille otetusta asiasta (1981, 121).” Vaaliohjelmat olivat ennen julkaisemista olleet vain pienen sisäpiirin tietoa, joten niiden julkaiseminen sisälsi lukijoille uutta tietoa.
2. Esimerkkinä uutispätkä HS:ssa 13.1.1987 s. 10: ”Lkp ei uskaltanut lähteä Kepun kanssa vaaleihin. Kepu olisi keskittänyt äänensä Johannes Virolaisella ja Marjatta Väänäselle, jolloin puheenjohtajalla ei olisi mahdollisuuksia päästä läpi.” Onko kysymys alkuperältään Lkp:n, Kepu:n (henkilöiden) vai ker-

tojan diskurssista? Tekstuaalisten seikkojen perusteella tähän on mahdoton vastata.

3. Ajatellaan uutista, jossa kertoja puuttuu asioihin erittäin selvästi (vastoin uutisenteon normia); esittäen omia arvioitaan joka käänteessä johdonmukaisesti omaa tulkintaansa tukien. Tällöin voi ajatella, että lukijalla on hyvät mahdollisuudet huomata journalistin pyrkimys ja näin lukijan tullessa tietoisesti vaikutuspyrkimyksestä se menettää tehoaan eli tällainen uutinen olisi ideologisesti tehoton. Mutta toisaalta tällainen uutinen ei tarjoa kovin montaa tapaa suhtautua siinä esitettyyn tulkintaan asiasta — se voidaan lähinnä joko hyväksyä tai hylätä. Kertojan rakentama sulkeutumaan pyrkivä teksti toisin sanoen rajatessaan tulkintamahdollisuudet vähiin rajaa lukijan oivalluksen mahdollisuudet ja on tätä kautta ideologisesti tehokas. Ts. screeniläisittäin se rakentaa subjektin tehokkaasti.

Kun kertoja taas lähenee 'palapelin kokoajaa' eli ei puutu asioihin, niin vaikutuspyrkimyksen havaitseminen vaikeutuu ja näin vaikutuspyrkimyksen teho voi uskoa kasvavan. Toisaalta kuitenkin tämä rajallisesti tietävän kertojan rakentama tulkinta uutisen esittämiin asioihin jää taka-alalle ja uutinen kertoo asiansa ristiriitaisesti ja on moniselitteisempi. Ts. tällaiseen 'avoimeen uutiseen' voi suhtautua useammalla eri tavalla kuin asioihin suljetussa uutisessä ja tästä näkökulmasta se olisi ideologisesti tehoton. Screeniläisittäin subjekti jää 'käymistilaan' ja pyrkimys saada lukija tuottamaan tekstistä vain tietynlaisia merkityksiä vaikeutuu. Vasta uutisten empiirinen analyysi kertoo kuitenkin lehden tämän tason kielellisistä strategioiden ideologisuuden tarkemmin.

Kirjallisuus

- ERONEN, Risto. Journalismin lingvistiset strategiat yhteiskunnallistajana. Tiedotusopin pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto 1990.
- MIETTINEN, ym. Journalistinen työprosessi. Helsinki 1981.
- PIETILÄ, Kauko. Julkisuus on peli eikä peili. *Politiikka* 1/89, 34-44, 1989.
- PIETILÄ, Kauko & SONDERMANN, Klaus. Luonnoksia joukkoviestinnän sosiologisen tutkimusmenetelmän tutkimuksen metodiksi. Tampereen yliopisto, yhteiskuntatieteiden tutkimuslaitos, sarja B 50, 1987.
- PIETILÄ, Veikko. Narratologia ja uutisjournalismi. Eräitä metodologisia huomioita. *Tiedotustutkimus* 4/88, 5-17, 1988.
- PIETILÄ, Veikko. On the "narrators" and "narratees" in journalistic texts. *Julkaisematon käsikirjoitus*, 1989.
- PIETILÄ, Veikko. Oh, dear. Uutisetko kertomuksia? *Tiedotustutkimus* 3/30, 1990a.
- PIETILÄ, Veikko. Beyond the story: News as discursive composition. *Julkaisematon käsikirjoitus*. 1990b.
- RIDELL, Seija. Miten uutinen puhuttelee? Uutisen ja yleisön suhteen tarkastelua diskursiiviselta kannalta. Tampereen yliopisto, tiedotusopin laitos, julkaisu sarja A 63, 1990.
- TAMMI, Pekka. Kertoja tekstin hierarkisessa rakenteessa. *Kirjallisuuden tutkijain seuran vuosikirja* 35, 36-53, 1983.
- TAMMI, Pekka. Kertojan ja henkilön diskurssista. *Kirjallisuuden tutkijain vuosikirja* 40, 25-61, 1986.